

Ивайло Найденов

The author holds a PhD in Theology, serves as an Associate Professor of Old Testament Studies, and lectures in Biblical Hebrew at the Faculty of Theology, Sofia University “St. Kliment Ohridski.” E-mail: naydenov@theo.uni-sofia.bg; <https://orcid.org/0000-0003-2792-6850>.

ЗАКОН НА МОЛИТВАТА, ЗАКОН НА ВЯРАТА

HERWIG ALDENHOVEN. LEX ORANDI – LEX CREDENDI.
BEITRÄGE ZUR LITURGISCHEN UND SYSTEMATISCHEN
THEOLOGIE IN ALTKATHOLISCHER TRADITION.

Herausgegeben von

Urs von Arx mit Georgiana Huian und Peter-Ben Smit.

Muenster: Ashendorff Verlag, 2021.

STUDIA OEKOMENUCA FRIBURGENSIA

(neue Serie der Ökumenischen Beihefte). Herausgegeben vom Institut für
Ökumenische Studien Universität Freiburg Schweiz; 451 pp.;

ISBN 978-3-402-12264-8

Рядко се случва да попаднеш на книга, чиито автор, съставител, рецензент са ти не просто познати, а твои учители, по-късно колеги и приятели. Така е с рецензираната книга (описана подробно по-горе според изискванията на жанра „рецензия“), чийто автор е проф. д-р Хервих Алденхофен (1933–2002), почетен доктор на Шуменския университет „Константин Преславски“, преподавател по литургика и систематическо богословие в Бернския старокатолически факултет (днес Theologische Fakultät, Bern). Съставител и издател е проф. д-р Урс фон Аркс (1942) – преподавател в същия факултет по Священно Писание на Новия Завет, История на Старокатолицизма и Омилетика, а предговорът е подготвен от проф. д-р Анастасиос Калис (1934), професор по Православно богословие във Westfälischen Wilhelms-Universität, Münster и години наред гост професор в Бернския университет. И тримата бяха мои преподаватели по време на престоя ми в Старокатолическия факултет в Берн (1998–1999 г.). Освен академичната колегиалност, тях ги свързва и сътрудничеството им в Смесената богословска комисия за диалог между православни и старокатолици, където всъщност се запознават и впоследствие работят заедно по редица проекти.

За автора

Животът на родения във Виена богослов Хервих Алденхофен е белязан от две основни дейности, превърнали се в негови любими занимания и едно служение: преподавателската (30 години в Бернския факултет) и участието в работните контактни групи на неговата Старокатолическа църква в диалога с останалите църкви, а служението му е като клирик на Старокатолическата църква на Швейцария. Това, което го свързва с България и БПЦ, е именно работата му в Смесената богословска комисия за диалог между православни и старокатолици, където се ражда и личното му приятелство с проф. Славчо Вълчанов,

както пише самият Алденхофен в едно свое съобщение до енорията в Берн: „Познанството и приятелството ми с проф. Вълчанов възникна, когато участвахме в заседанията на Смесената комисия за православно-старокатолически диалог и нейната подкомисия през 1986 г. в Минск (Беларус) и през 1987 г. в Кавала (Гърция). Аз бях член на тази комисия и подкомисия от самото начало (тоест от 1975 г.), а проф. Вълчанов се беше присъединил към току-що споменатите заключителни заседания като нов представител на Българската Православна църква“. Според Алденхофен младият Вълчанов „констатира, че въпреки всички различия в историята и менталитета, православните в българската му родина има какво да споделят със западните колеги. Задълбочаването на връзката между неговата църква и нейните теолози, от една страна, и Старокатолическата църква в Швейцария и факултета в Берн, от друга страна, става все по-важна. В този контекст трябва да се разглеждат посещенията ми през юли 1998 г., придружен от проф. Вълчанов, в богословските факултети в София, Велико Търново и Шумен, както и в няколко български православни манастири. Същото важи и за повторното ми пътуване до България през декември 1998 г., което предприех, за да получа докторска степен *honoris causa* от университета в Шумен, на около 400 км източно от столицата София“ (превод мой – И.Н.).

За книгата

Заглавието на книгата, която представя сборник от богословски разработки, идва някак естествено от споделеното в предговора от проф. Анастасиос Калис: „Връзката на систематическото богословие със литургиката в една катедра в Старокатолическия факултет в Берн отговаря на неговото (ред. бел. на Алденхофен) основно схващане, при което старокатолическата богословска аксиома **Lex orandi, lex credendi**¹ се реализира. И това не е абстрактно спекулиране, а една пастирска реакция на проблемите в неговата църква и въпросите на другите, отправени към Старокатолическата църква в диалога“. В духа на шегата проф. Калис описва Алденхофен, прежи-

¹ **Lex orandi, lex credendi** – Закон на молитвата е закон на вярата е основен принцип в християнската традиция, отразяващ връзката между молитвата и вярата.

вявайки го в съвместната работа в Берн, по-скоро като „хаотичен ориенталец, отколкото като обичащ реда западняк“. В този смисъл Калис съчувства на Урс фон Аркс за нелеката му задача да изгради някаква систематична връзка между многообразната и смесена проблематика на публикациите, която „изразява старокатолическата идентичност, в която православно богословие чувства диханието на едно западно православие“.

Рецензияният сборник обхваща научни публикации или доклади, изнесени на научни форуми. Те се делят условно на три тематични групи: „Литургия“ (Liturgie), „Разбиране за Бога“ (Zum Gottesverstaendnis) и „Църква“ (Kirche). Една четвърта група материали е под заглавие „Отговорност на вярата“ (Glaubensrechenschaft), в която са събрани становища на Алденхофен по актуални теми, предназначени за по-широка богословска публика, както и прощалната му лекция от 2001 г.

Първата част „Литургия“ съдържа три текста, като с най-голяма тежест и важност е първият, който, както обяснява бележката под черта, е представената през 1971 г. дисертация на Алденхофен – „Жертвата и епиклезата в евхаристийната молитва. Изследване на структурата на евхаристийната молитва в старокатолическата литургия в светлината на историята на литургията“ (Darbringung und Epiklese im Eucharistiegebet. Eine Studie ueber die Struktur des Eucharistiegebetes in den altkatholischen Liturgien im Lichte der Liturgiegeschichte). Предвид спецификата на термините и различните преводни варианти изследването започва с бележка, в която се обяснява смисълът на използваната от Алденхофен дума Darbringung, като се предлага като най-подходящ превод – жертва, жертвоприношение, а може и утвърденият в нашата традиция – проскомидия. Цялото съчинение е в постоянно търсене на взаимоотношенията и взаимовръзката между жертвата и епиклезата, а също и на развитието на тази взаимовръзка в исторически план.

Естествено продължение на това изследване е текстът „Духовно-богословски последици от структурата на евхаристийната молитва“ (Die spirituall-theologischen Konsequenzen der Struktur des Eucharistiegebetes), който е изнесен от проф. Алденхофен като рефе-

рат на XX-та Международна богословска старокатолическа конференция (24-28 септември 1979 г.).

Последният материал от този модул „Обновяване на богослуженията в Старокатолическата църква на Швейцария през 20 век. Ревизия на богослужебните книги“ (Gottesdienstliche Erneuerung in der Christkatholischen Kirche der Schweiz im 20. Jahrhundert. Die Revision der liturgischen Bücher) е свързан с решението на Синода на Старокатолическата църква на Швейцария за частична ревизия на богослужебните книги. Публикацията отчита промените в отслужването на св. Евхаристия, тайнствата, някои треби и видове богослужения, както и в църковния календар и празниците.

Вторият модул „Разбиране за Бога“ съдържа материали, които са посветени на действието на Свети Дух. Интересна е подредбата на тези статии (бел. на автора: изхождайки от обема на материалите, под 20 страници, уместно е да бъдат определени като статии). Първата и четвъртата образуват нещо като рамка и се занимават с изхождането на Светия Дух и участието Му в живота на Църквата. Третата статия е посветена на добре познатия въпрос, който вълнува Западната църква – *Filioque*, но от гледна точка на старокатолическото богословие. Въпреки тази конкретна статия за *Filioque*, още в първия материал „Взаимоотношението между въпроса за изхождането на св. Дух и живота на Църквата“ (Der Zusammenhang der Frage des Ausgangs des Heiligen Geistes mit dem Leben der Kirche) Алденхофен се занимава с проблема и очертава три възможни варианти на употреба и изследване на *Filioque*-формулата в исторически план: ранно *Filioque*, учението за *Filioque* на блаж. Августин и систематическото учение за *Filioque* на средновековната схоластика и най-вече на Анселм Кентърбърийски и Тома Аквински.

За интереса на професора към източното богословие свидетелства статията му „Различаването между една познаваема-достъпна и една непознаваема-недостъпна страна на Бог и учението за Света Троица“ (Die Unterscheidung zwischen einer erkennbar-zugaenglichen und einer unerkennbar-unzugaenglichen Seite in Gott und die Trinitaetslehre) с подзаглавие „За противопоставянето на Западното богословие на Източно-църковното учение за нетварната Божествена енергия“ (Zur

Auseinandersetzung westlicher Theologie mit der ostkirchlichen Lehre von den ungeschaffenen Energie Gottes), в която утвърждава възможността за „значението, което учението на Палама може да има върху западния начин на мислене“, „въпреки че езикът на паламитското богословие предлага големи затруднения за западния свят“.

Третият модул „Църква“ предлага многообразие от еклезиологични въпроси, част от които са били теми в дискусиите в Смесената богословска комисия за диалог между православни и старокатолици. Това личи и от заглавията им: „Православно и старокатолическо разбиране за Църква“ (Orthodoxes und altkatholisches Kirchenverstaendnis), „Еклезиологичното саморазбиране на Старокатолическата църква“ (Das ekklesiologische Selbstverstaendnis der Altkatholischen Kirche), „Размисли върху богословското основание за служението в Църквата“ (Uberelegungen zur theologischen Begrueundung des Amtes in der Kirche) и „Древната Църква и Източната Църква като модели на съвременното църковно съществуване на Запад – невъзможност, възможност, необходимост?“ (Alte Kirche und Ostkirche als Modell fuer heutiges Kirche-Sein im Westen – Unmoeglichkeit, Moeglichkeit, Notwendigkeit?). Основните тези, застъпени от автора, са добре познатите – единството на Църквата, ролята на локалните (поместните) Църкви, съборното начало, църковната йерархия, ролята на свещенството и епископата и др.

Не в този модул, но много близка като проблематика е статията на Алденхофен „Две Църкви по пътя на единството“ (Zwei Kirchen als konziliare Gemeinschaft), която би представлявала особен интерес за православния читател, тъй като е посветена на междуцърковния диалога между старокатолици и православни, и според бележката под черта е откъс от реферат на професора, изнесен на енорийския празник на Старокатолическата църква на 28/29 октомври 1979 г. в Грац. Въпреки, че Алденхофен отчита голямата разлика между двете църкви: „Християнският Изток, в който православните са у дома си, има своя собствена култура и история, която сравнително ярко се различава от нашия, западния...“, той предлага подзаглавието: „Православните: чужди, и въпреки това духовнородствени“ (Die Orthodoxen: fremd und doch geistesverwand), в което вижда възмож-

ност за междуцърковен диалог.

В раздела „Отговорност на вярата“ са събрани материали на Алденхофен, писани от него по-скоро като клирик на Старокатолическата църква в Швейцария. Такива са определено: „Християнската вяра в наше време“ (Christlicher Glaube in unserer Zeit), „Старокатолицизмът днес в духовен план“ (Altkatholizismus heute in geistlicher Sicht), „Богословски съображения за женското свещенство“ (Theologische Erwägungen zur Frauenordination). Вниманието привлича последният текст, който е във връзка с бурната дискусия в швейцарското общество и по-конкретно сред миряни и духовници на Старокатолическата църква в Швейцария за възможността за женско свещенство, което след решение на Синода на тази Църква през 1999 г. стана факт.

Момент от вечния спор между старокатолици и Ватикана са двете публикации на Алденхофен: „Рим, Кюнг и бъдещето на икуменизма от старокатолическа гледна точка“ (Rom, Kueng und die Zukunft der Oekumene in christkatholischer Sicht) и „Папата като говорител на цялото християнство. Мощна дискусия върху тезата на един немски евангелски епископ“ (Der Paps als Sprecher der Gesamtchristenheit? Heftige Diskussion ueber eine These eines deutschen evangelischen Bischofs). Тука е редно да се отбележи, че основна причина за образуването на Старокатолическа църква в Западна Европа е несъгласието на клирици и миряни на Римокатолическата църква с някои нововъведения на Първия Ватикански събор (1869–1870), особено такива, които са свързани с непогрешимостта на папата.

Книгата завършва с приложения. Краткото описание на живота на проф. Алденхофен е направено от колегата му и голям приятел проф. Урс фон Аркс: „Хервиг Алденхофен – биографичен очерк“ (Herwig Aldenhofen – eine biographische Skizze), като към него е добавен и списък на публикации от и за проф. Алденхофен.

Една добра книга за един достоен човек и богослов.